Zdzisława Kopczyńska,Lucylla Pszczołowska

Międzynarodowa Konferencja Poetyki, 18-27 sierpnia 1960

Pamiętnik Literacki : czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce literatury polskiej 51/4, 525-532

1960

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MUZEUM HISTORII POLSKI

IV. K R O N I K A

MIĘDZYNARODOWA KONFERENCJA POETYKI
18—27 sierpnia 1960

Zagadnienia poetyki, problematyka badania struktury dzieła literackiego stanowiły niejednokrotnie przedmiot dyskusji na międzynarodowych zjazdach i konferencjach. Do zupełnej rzadkości należały jednak dotychczas konferencje poświęcone wyłącznie tej dziedzinie. Nie ze względu chyba na skąpy zakres problematyki — wiadomo przecież, jak niezliczone mnóstwo spornych i trudnych do rozwiązania kwestii nasuwa analiza utworu, mająca ambicje ukazania zarówno jego cech indywidualnych, jak i miejsca w procesie historycznoliterackim. Analizy takie (w większości prace szczegółowe, dotyczące tylko niektórych aspektów dzieła) prowadzi się przy pomocy różnych metod i w oparciu o rozmaite stanowiska metodologiczne. Z drugiej znów strony — wychodząc od określonych założeń filozoficznych — definiuje się ogólną strukturę dzieła literackiego bez konfrontacji tego obrazu struktury ze sposobami i wynikami szczegółowych analiz. Jednak w ostatnich dziesiątkach lat coraz wyraźniej zaczęły się krystalizować sposoby badań oparte o metodologię lingwistyczną. Jako maksymalnie ścisłe, okazały się one niezastąpione dla analiz poszczególnych elementów utworu literackiego. Chociaż użycie tych metod nie determinuje ogólnej koncepcji dzieła literatury i procesu historycznoliterackiego, ich stosowanie stwarza coraz bardziej odpowiednią płaszczyznę dla szerokiego porozumienia i wymiany myśli między badaczami nawet o różnych orientacjach.

Takiej wymianie myśli w trybie roboczym poświęcona była Międzynarodowa Konferencja Poetyki, zorganizowana w Warszawie przez Instytut Badań Literackich PAN oraz Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego w dniach 18—27 sierpnia 1960. Zgromadziła ona uczonych z Bułgarii, Czechosłowacji, Francji, Holandii, Izraela, Niemieckiej Republiki Demokratycznej, Polski, Rumunii, Stanów Zjednoczonych, Węgier, Wielkiej Brytanii i Związku Radzieckiego, którzy wygłosili łącznie 51 referatów, zgrupowanych w określonych działach tematycznych.

Proporcjonalnie dużo miejsca, nie tylko w referatach, ale także w dyskusjach Konferencji, zajęły zagadnienia generalne, dotyczące wzajemnego stosunku poetyki i lingwistyki, możliwości wyczerpania opisu utworu literackiego przy pomocy metod lingwistycznych. Reprezentowane one były w referatach prof. prof. Ingardena [1] i Stankiewicza [2], w referacie drów Doležela i Hausenblasa, w referacie dra Górnego, stanowiły zasadnicze uogólnienie teoretyczne referatu prof. Skwarczyńskiej, były obecne w referatach prof. prof. Żynkina i Jakobsona [3].

---

[1] Roman Ingarden (Polska): *Poetyka a lingwistyka.*

[2] Edward Stankiewicz (USA): *Język poetycki i jego stosunek do języka niepoetyckiego.*

[3] Roman Jakobson (USA): *Poezja gramatyki i gramatyka poezji.* Wykład znacznie rozszerzał problematykę zawartą w referacie.

O czterech poprzednio wymienionych referatach zob. też dalej.

Centralnym zatem punktem zagadnienia była sprawa zdolności metod lingwistycznych do pełnej analizy dzieła literackiego, możliwości całościowej interpretacji utworu w oparciu o kategorie lingwistyczne. Zarysowało się tu kilka poglądów. Stanowisko oparte na przeświadczeniu, że wszystko w utworze literackim jest wyrażone poprzez język, a więc da się zbadać i ująć w ramach szeroko rozumianej lingwistyki, zajmował prof. Jakobson. Była to główna teza jego wypowiedzi, bardzo bogato udokumentowanej analizami tekstowymi. Przeciwstawiano temu stanowisku poglądy mówiące o niewystarczalności wyłącznie lingwistycznych kategorii przy badaniu dzieła literackiego. Motywacja tych poglądów była różna i zależna od rozumienia zadań oraz zakresu lingwistyki, a także od koncepcji utworu literackiego. Sprawę istnienia takich elementów dzieła literackiego, które nie są całkowicie objęte warstwą językową, nie dadzą się też metodami lingwistyki zanalizować, wysuwał w swoim referacie prof. Ingarden. Zarazem wskazywał on na ściśle określony teren twierdzeń lingwistyki, nie dający się rozciągnąć na zjawiska tak specyficzne i niejednoznaczne, z jakimi często ma się do czynienia w języku poetyckim.

Prof. Stankiewicz natomiast ograniczał przedmiot lingwistyki do badań struktury zdania, które miałoby być najwyżej zorganizowaną jednostką językową, dostępną tej dyscyplinie. Rozróżniał też zadania lingwistyki i poetyki. Przedmiotem lingwistyki jest badanie kodu; terenem poetyki byłoby — według referenta — badanie struktury wypowiedzi (*message*). Inne wypowiedzi grupowały się wokół tych trzech stanowisk, dorzucając ewentualnie nową argumentację lub nowe przykłady, wskazujące na niemożność objęcia wszystkich zagadnień poetyki przez lingwistykę (prof. Skwarczyńska), przewidując rozszerzenie i wydoskonalenie metod lingwistyki, tak by w jej obręb dało się włączyć całą poetykę.

Dążenie do dalszych uściśleń, a zarazem i uogólnień, w zakresie lingwistycznych metod badania dzieła literackiego znalazło swój wyraz w referatach poświęconych zastosowaniu matematyki w poetyce. Zagadnieniami tymi zajmowały się referaty wychodzące z założeń nowej dyscypliny naukowej, jaką jest teoria informacji, oraz referat dotyczący zastosowania metod statystycznych w analizie utworu.

W wykładach prof. prof. Żynkina[4], Abernathy'ego[5] i Fónagy'a[6] chodziło głównie o ustalenie, które spośród cech i zjawisk językowych dadzą się określić jako regulowane i przewidywalne — i w jakim stopniu. Brano przy tym pod uwagę różne funkcje języka i na ich tle wykazywano specyfikę języka poetyckiego, zawartość informacyjną przekazu poetyckiego w stosunku do innych przekazów. Rozważania nad tą problematyką przechodziły również dalej, na teren zróżnicowania poszczególnych stylów literackich, traktowanych jako rezultat odmiennych praw wyboru. Jednocześnie zarysowywało się tak istotne zagadnienie teoretyczne granic stosowalności teorii informacji w poetyce, tj. wyodrębnienia tych cech, które nie mogą być zamienione na wartości liczbowe (referat prof. Abernathy'ego, głos w dyskusji prof. Żynkina).

Statystyka w odniesieniu do badania wiersza ukazana została w referacie dra Woronczaka[7] jako metoda sprawdzania wierzytelności hipotez i uogólniania wniosków. Pozwala więc ona ocenić istotność różnic lub związków między cechami poszczególnych utworów lub ich części. Także w oparciu o statystykę można

---

[4] Nikołaj Żynkin (ZSRR): *Mechanizm regulowania segmentarnych i prozodyjnych komponentów języka.*

[5] Robert Abernathy (USA): *Lingwistyka matematyczna i poetyka.*

[6] Ivan Fónagy (Węgry): *Zawartość informacyjna słowa i dźwięku w poezji.*

[7] Jerzy Woronczak (Polska): *Metody statystyczne w wersyfikacji.*

dokonywać analiz wersyfikacyjnych dzieła literackiego — dzięki stosowaniu metody reprezentacyjnej.

Zupełnie nowe perspektywy dla badacza języka literatury przedstawia możliwość stosowania elektronowych maszyn liczących, z których pracą zapoznał zebranych prof. Sebeok [8]. Podstawową zaletą tych maszyn jest fakt, iż mogą one wykonywać wiele skomplikowanych prac badawczych. Jeśli się raz odpowiednio przygotuje tekst przeznaczony do badania, są one zdolne do udzielenia bardzo szybkiej odpowiedzi na szereg pytań na takie tematy, jak liczba sylab w kolejnych wersach, liczba i rozpiętość sylabiczna wyrazów, ilość poszczególnych kategorii gramatycznych itp.

Charakterem zdań komunikatu poetyckiego z punktu widzenia możliwości ich weryfikacji zajmował się prof. Schooneveld [9]. Przyjmując trzy ewentualności: sprawdzalność zdań komunikatu poetyckiego, niesprawdzalność i potencjalną sprawdzalność — referent próbował dać wyznaczniki tzw. stylu realistycznego.

Liczny zespół referatów poświęcony był sprawom wiersza i różnym aspektom tego układu językowego.

Możliwości rekonstrukcji językowych stanów przedhistorycznych na podstawie znajomości budowy metrycznej zachowanych tekstów wierszowanych w językoznawstwie indoeuropejskim wskazywał referat prof. Kuryłowicza [10]. Podobnym zagadnieniem zajmował się prof. Watkins [11]. Wynikiem jego badań jest zaliczenie do języków, które zachowały metryczną formę indoeuropejskiej tradycji poetyckiej (grecki, indyjski, słowiański), języka irlandzkiego. Zasadnicza niezgodność między referentami dotyczyła granic możliwości rekonstrukcji wiersza.

Oryginalną hipotezę wysuwał referat prof. Dżudżewa [12], wskazujący na istnienie bezpośrednich związków pomiędzy kwantytatywnymi metrami greckimi a opartymi o muzykę taktową wzorcami wierszowymi bułgarskiej poezji ludowej.

Wpływy metryki niemieckiej na kształtowanie się wiersza górnołużyckiego rozpatrywała dr Topolińska [13], ukazując opozycję między przyjętym wzorcem wersyfikacyjnym a materiałem językowym. W rezultacie rozwoju droga wiersza górnołużyckiego prowadziła — inaczej niż w wierszu polskim — od sylabotonizmu do sylabizmu.

Tematyka kilku referatów tej grupy skupiała się wokół zagadnienia wzajemnych wpływów i rozgraniczeń między wierszem a prozą. Omawiała tu specyfikę wiersza i prozy na podstawie porównania leksyki i składni polskich tekstów szesnastowiecznych prof. Mayenowa [14]. Zagadnienie istnienia form przejściowych było rozważane pod różnym kątem widzenia przy okazji referatów prof. prof. Hrabáka [15],

---

[8] Thomas A. Sebeok (USA): *Uwagi o maszynach liczących.*

[9] Cornelius K. van Schooneveld (USA): *Problem realizmu artystycznego w świetle lingwistyki.*

[10] Jerzy Kuryłowicz (Polska): *Z badań metrycznych w indoeuropeistyce.*

[11] Calvert Watkins (USA): *Indoeuropejskie źródła metryki celtyckiej.*

[12] Stoyan Dżudżew (Bułgaria): *Aspekt rytmiczno-melodyjny formy dźwiękowej.*

[13] Zuzanna Topolińska (Polska): *Stosunek konstant metrycznych do systemu prozodycznego języka.* Przyczynek do historii wersyfikacji górnołużyckiej.

[14] Maria Renata Mayenowa (Polska): *O niektórych różnicach językowych między tekstem wierszowanym a niewierszowanym.*

[15] Josef Hrabák (ČSR): *Wiersz i proza w ich wzajemnym stosunku oraz formy przejściowe.*

Stutterheima [16] i Grzędzielskiej [17]. Zajmowano się tu charakterystyką takich form, podnoszono wagę stanowiska historycznego w określaniu pogranicznych terenów między wierszem a prozą. Sprawę tę ujmowano też od strony realizacji głosowej tekstu literackiego, która może rzutować na jego percepcję — jako wiersza lub prozy.

Wśród prac traktujących o zagadnieniach wersyfikacji znalazły się również referaty charakteryzujące poszczególne rodzaje wiersza. Francuski *vers libre* analizował prof. Czerny [18], opierając jego typologię na różnych rodzajach prawidłowości. Różnorodność struktury wersyfikacyjnej litewskich pieśni ludowych przedstawił prof. Trost [19]. Problemy wersyfikacji współczesnej omawiały dwa referaty. Zagadnienia eksperymentalnej i pseudoeksperymentalnej metryki we współczesnej poezji amerykańskiej były tematem referatu prof. Hollandera [20]. Najnowszą wersyfikację polską analizował referat mgra Siatkowskiego [21] pod kątem występowania i interferencji różnych systemów wierszowych.

Problematyka ogólna, dotycząca wiersza polskiego, znalazła miejsce w referacie prof. Dłuskiej [22], stanowiącym próbę nowej systematyki w tej dziedzinie. Za podstawę tej systematyki autorka przyjęła czynniki wewnętrznej regularności wierszowej i elementy delimitujące. Referat mgr mgr Kopczyńskiej i Pszczołowskiej [23] zawierał program badań instrumentalnych nad rolą intonacji w polskim wierszu. Zasadnicza metoda tych badań opiera się na porównywaniu wiersza z prozą. Prof. Klemensiewicz [24] przedstawił sposoby analizy stosunków składniowo-wersyfikacyjnych w odniesieniu do wiersza polskiego.

Odrębny punkt widzenia na wersyfikację i strukturę języka poetyckiego znalazł wyraz w referacie prof. Berry [25], mówiącym o znaczeniu fizycznych cech głosu poety dla jego twórczości. Warto tu dodać, że zarówno niektóre teksty referatów, jak i głosy dyskusyjne nasuwają myśl o konieczności ponownego przemyślenia wysuniętego niegdyś przez E. Sieversa problemu „*Autorenleser* i „*Selbstleser*".

Szczegółowa charakterystyka języka poetyckiego była również reprezentowana w referatach dotyczących semantyki i składni utworów literackich. Najwięcej uwagi poświęcono przy tym sprawie metafory. Próbę teorii tego pojęcia z punktu wi-

---

[16] Cornelius Stutterheim (Holandia): *Wiersz i proza w ich wzajemnym stosunku oraz formy przejściowe.*

[17] Maria Grzędzielska (Polska): *Dążność do zacierania granic między wierszem a prozą.* Romantyzm — Młoda Polska.

[18] Zygmunt Czerny (Polska): *Francuski wiersz wolny i jego artyzm strukturalny.*

[19] Pavel Trost (ČSR): *Wiersz litewskich pieśni ludowych.*

[20] John Hollander (USA): *Zagadnienie eksperymentalnej i pseudoeksperymentalnej metryki we współczesnej poezji amerykańskiej.*

[21] Zbigniew Siatkowski (Polska): *Współistnienie różnych systemów w najnowszym wierszu polskim.*

[22] Maria Dłuska (Polska): *Systematyka wiersza polskiego.*

[23] Zdzisława Kopczyńska i Lucylla Pszczołowska (Polska): *Rola intonacji w rozczłonkowaniu wierszowym.*

[24] Zenon Klemensiewicz (Polska): *Elementy składniowe w budowie wiersza.*

[25] Francis Berry (Anglia): *Wpływ fizycznego głosu poety na jego poezję i jego typowe formy gramatyczne.*

dzenia logiki przedstawił prof. Pelc[26]. Rozpatrzył on strukturę i mechanizm metafory, wskazując na charakterystyczne cechy wyrażeń metaforycznych, bez względu na ich funkcję artystyczną. W zakres rozważań wchodziła metafora właściwa, metonimia, synekdocha, peryfraza, ironia i antyironia.

Istotę metafory poetyckiej omawiał w swoim referacie prof. Vianu[27]. Szczególną uwagę zwrócił on na problem wieloznaczności metafory jako na najbardziej charakterystyczną cechę tej figury poetyckiej. Metafora nigdy nie może być przekładalna na jedno pojęcie; znaczenia tej samej metafory zmieniają się także w zależności od kontekstu.

Prof. Sławińska[28] rozpatrywała specyfikę metafory w dramacie na materiale twórczości dramatycznej Norwida. Autorka zajmowała się związkiem metafory z teatralnym (widowiskowym) charakterem dramatu. Metafora w dramacie Norwida ma wartość inscenizatorską: określa bliżej przestrzeń sceniczną, rekwizyty, gestykę postaci dramatu, brzmienie słów i muzyki. Stanowi więc istotny element tworzywa dramatu.

Sprawą obrazowania w języku nowszej poezji zajął się prof. Hrushovsky[29], głównie na przykładzie utworów Rainera Marii Rilkego.

Prof. Krzyżanowski[30] przedstawił analizę alegorii jako obrazu poetyckiego i zjawiska literackiego. Referent dał przegląd funkcji, jakie pełniła alegoria w literaturze średniowiecza, baroku, romantyzmu i neoromantyzmu. Występowanie alegorii jest jedną ze znamiennych cech tych prądów, którym autor daje wspólne miano romantycznych.

Przedmiotem rozważań kilku referatów była składnia utworu literackiego. Prof. Niculescu[31] wskazywał na znaczenie elipsy orzeczenia w strukturze narracji. Posługując się licznymi przykładami referent starał się dowieść, że konstrukcje eliptyczne wnoszą element opisowości i statyczności — przerywają bieg akcji. W pewnych wypadkach mogą one jednak wywoływać efekty nagłości i nieoczekiwanego wystąpienia zjawiska.

Szczegółowe zagadnienie składni poetyckiej — funkcję zmiany czasów gramatycznych analizował prof. Davie[32], wychodząc od poetyki symbolistów. Funkcję tę referent interpretował jako sposób oddania ruchomości granic między teraźniejszością, przeszłością i przyszłością. W tym sposobie „kształtowania czasu" w utworze widział autor analogię pomiędzy poezją a muzyką.

Referat dra Świeczkowskiego[33] omawiał sprawę sposobu łączenia zdań, traktowaną jako aspekt stylistyczny, na materiale prozy angielskiej. Miernikiem różnic

---

[26] Jerzy Pelc (Polska): *Funkcje semantyczne w zastosowaniu do analizy pojęcia metafory.*

[27] Thudor Vianu (Rumunia): *O metaforze poetyckiej.*

[28] Irena Sławińska (Polska): *Metafora w dramacie.*

[29] Beniamin Hrushovsky (Izrael): *Analiza języka obrazowego w poezji nowoczesnej.*

[30] Julian Krzyżanowski (Polska): *Alegoria (symbol) i jej funkcja w stylu prądów romantycznych.*

[31] Alexandru Niculescu (Rumunia): *Użycie elipsy orzeczenia w stylu narracyjnym.*

[32] Donald Davie (Anglia): *Związek między składnią a muzyką na podstawie niektórych nowoczesnych dzieł poetyckich w języku angielskim.*

[33] Walerian Świeczkowski (Polska): *Na marginesie składni i stylu.* Studium ilościowe.

stylistycznych pomiędzy utworami był dla autora stosunek elementów nominalnych do pronominalnych i ich dystrybucja zarówno wewnątrz zdania, jak i poza nim.

Stylem i strukturą tekstu w odróżnieniu od stylu i struktury utworu zajmował się w swoim referacie dr Górny [34]. Analiza stylu tekstu jako jednego ze składowych czynników w strukturze stylowej utworu to — zdaniem referenta — cel stylistyki językoznawczej. Stylistyka literacka natomiast miałaby dawać funkcjonalną interpretację wyników stylistyki językoznawczej, opierając się na zestawianiu tych wyników ze strukturą całego utworu.

Przykład semantycznej konstrukcji hasła słownikowego ukazał prof. Górski [35] w oparciu o materiał jednego z haseł Słownika Mickiewiczowskiego.

Problemy ogólne, dotyczące zagadnienia stylistyki jako dziedziny badań, były przedmiotem rozważań referatu drów Doležela i Hausenblasa [36]. Autorzy próbowali z jednej strony wyodrębnić różne płaszczyzny badawcze, np. stylistykę językową od stylistyki literackiej, z drugiej zaś wskazywali na potrzebę wypracowania ogólnej teorii stylu, jako nauki o stylu we wszystkich dziedzinach, gdzie przejawia się organizacja stylowa, a więc także poza dziedziną językowej twórczości człowieka.

Prof. Skwarczyńska [37] zajęła się analizą pojęcia stylizacji oraz określeniem typów i funkcji stylizacji. Ujmując zjawisko stylizacji jako zachodzące nie tylko w zakresie języka utworu literackiego, ale także w jego tematyce oraz w konstrukcji, autorka wyróżnia szereg typów stylizacji literackiej, stanowiących odpowiedniki różnego stopnia i różnej jakości „nasycenia stylizacyjnego" utworu.

Zagadnienia grupujące się wokół poetyki folkloru były tematem kilku referatów.

Prof. Dinekow [38] omawiał stosunek współczesnej ludowej pieśni bułgarskiej do tradycji ludowej i ogólnoliterackiej. Podkreślał przy tym wpływ przemian społecznych na kształtowanie się nowych motywów pieśniowych i środków wyrazu. Prof. Horálek [39] w referacie o konstrukcji tematycznej w twórczości ludowej wykazał związki tej twórczości z sytuacją kulturalną i warunkami społecznymi na przykładzie modyfikacji jednego z epickich wątków w pieśni narodów bałkańskich.

Folklor ostiacki i giliacki był przedmiotem analizy w referatach prof. Austerlitza [40]. W wyniku analizy twórczości plemienia Giliaków autor wydzielił i zdefiniował gatunki poetyckie, przyjmując jako wyznacznik — rytmiczny element muzyki. Wielopłaszczyznowy paralelizm, zdaniem autora, jest zasadą konstytutywną dla struktury pieśni ostiackich.

Prof. Peukert [41] wskazywał na szczególne znaczenie trwałych, uschematyzowanych form wyrazu (formuł) w pieśni ludowej, na ich funkcję zarówno w proce-

---

[34] Wojciech Górny (Polska): *Struktura tekstu na tle struktury języka.*

[35] Konrad Górski (Polska): *Hasło „DOBRY" w Słowniku Mickiewiczowskim.*

[36] Lubomir Doležel i Karel Hausenblas (ČSR): *Stosunek poetyki do stylistyki.*

[37] Stefania Skwarczyńska (Polska): *Stylizacja i jej miejsce w nauce o literaturze.*

[38] Piotr Dinekow (Bułgaria): *Swoiste cechy poetyki folkloru.*

[39] Karel Horálek (ČSR): *Zasady konstrukcji tematycznej w folklorze.*

[40] Robert Austerlitz (USA): 1) *Zróżnicowanie gatunków folklorystycznych.* W oparciu o materiały z języka Giliaków. — 2) *Zagadnienie paralelizmu.*

[41] Herbert Peukert (NRD): *Funkcja formuły w pieśni ludowej.*

sie twórczym, jak i w procesie percepcji. W zakres pojęcia formuły — oprócz związków frazeologicznych, syntaktycznych i tekstowych, obejmujących nieraz całe strofy — prof. Peukert włącza również powiązania rymowe.

Jednym z dalszych tematów Konferencji było zagadnienie poetyki historycznej i porównawczej. Najogólniejszą problematykę w tym zakresie obejmował referat prof. Tatarkiewicza [42], syntetyzujący poglądy średniowiecza na poezję w konfrontacji przede wszystkim z poetyką starożytności.

Prof. Lichaczow [43] analizował źródła i rolę niezwykle istotnego dla literatury średniowiecznej zjawiska, umownie przez autora nazwanego „etykietą literacką". Polega ono na stylizacji postaci i ich zachowań, przedstawianych w utworze literackim, według ówcześnie panujących ceremoniałów (w tym także etykiety dworskiej).

Referat prof. Zgorzelskiego [44] omawiał kształtowanie się i rozwój gatunku literackiego — na przykładzie ballady i jej dziejów w literaturze polskiej. Referent ukazywał tak charakterystyczne dla tego gatunku współwystępowanie i ścieranie się różnorodzajowych elementów strukturalnych, prowadzące w rezultacie do bogatego zróżnicowania odmian poezji balladowej. W dalszym rozwoju ten mieszany gatunek przyjmuje coraz wyraźniej kształt wypowiedzi lirycznej.

Tematem referatu prof. Erlicha [45] był wzajemny stosunek między „obrazem autora" w utworze literackim a koncepcją poety, charakterystyczną dla danego kierunku lub szkoły literackiej. Autor rozważał zagadnienie, w jaki sposób dominujący ideał twórcy wpływa na obecność poety w utworze i na charakter związków między realnym autorem a podmiotem lirycznym.

Bardziej szczegółowe zagadnienie, bo dotyczące poetyki jednego pisarza, poruszał prof. Brower [46], zajmując się analizą przekładów na język francuski i rosyjski sztuk Szekspira i zestawiając je z oryginałem.

Studium o jednym utworze poetyckim przedstawił prof. Stein [47].

Potrzeby i perspektywy rozbudowywania porównawczej poetyki literatur słowiańskich uzasadniał referat prof. Georgijewa [48].

Ostatni zespół referatów przedstawionych na Konferencji dotyczył problematyki wartości i oceny dzieła literackiego.

Wychodząc od przeglądu i krytyki najważniejszych dotychczas ogólnych kierunków w badaniach literackich, prof. Żółkiewski [49] formułował postulaty i potrzeby integracji tych badań. Autor wyróżnił dwie „płaszczyzny znaczenia" przy analizie struktury dzieła literackiego: „samego komunikatu językowego i rzeczywistości, o której komunikat informuje". Strukturę komunikatu — informacji jako takiej — określa poetyka, opierając się na lingwistyce i teorii komunikacji. Natomiast

---

[42] Władysław Tatarkiewicz (Polska): *Poetyka średniowieczna o formie i treści poezji.*

[43] Dmitrij Lichaczow (ZSRR): *Etykieta literacka rosyjskiego średniowiecza.*

[44] Czesław Zgorzelski (Polska): *O dynamice ballady jako gatunku.*

[45] Wiktor Erlich (USA): *Obraz poety jako problem poetyki.*

[46] Reuben A. Brower (USA): *Struktura dramatyczna i poetycka w przekładach i przeróbkach Szekspira.*

[47] Arnold Stein (USA): *Świadomość wyobraźni i prostota w poemacie „Dzień dobry" Johna Donne'a.*

[48] Emil Georgijew (Bułgaria): *Zagadnienia porównawczej poetyki słowiańskiej.*

[49] Stefan Żółkiewski (Polska): *O integracji badań literackich.*

badanie struktury zawartości informacyjnej dzieła musi być odniesione do struktury rzeczywistości społeczno-kulturalnej. Pełna interpretacja dzieła wymaga więc ścisłego powiązania lingwistycznej poetyki z historią literatury, a tej ostatniej z teorią kultury. Na tej drodze znajdują się również powiązania z problematyką praktyczną — polityką kulturalną, dla której istotną sprawą są rozstrzygnięcia dotyczące wartości dzieła w stosunku do określonego środowiska odbiorców.

Zagadnienia związane z wartościowaniem i oceną dzieła literackiego były głównym tematem referatu prof. Markiewicza [50]. Uznając dzieło literackie za twór wielowartościowy referent rozważał, jakie sfery wartości przynależne są dziełom literackim, a więc powinny być przedmiotem badań literackich. Analizując różne sfery wartości — konstrukcyjnych, obrazowych, emocyjnych, poznawczo-oceniających i postulatywnych — autor dochodzi do wniosku, że „ukonstytuowanie się swoistych wartości emocyjnych, poznawczych i postulatywnych jest zależne od wartości konstrukcyjnych i obrazowych, ale nie na odwrót". Utwór więc pozbawiony tych wartości przestaje reprezentować wartości swoiście literackie.

Wartości wyłącznie estetyczne z punktu widzenia indywidualnego odbiorcy utworu literackiego miał na uwadze referat prof. Molesa [51]. Zawierał on program analizy komunikatu poetyckiego ze stanowiska proponowanej przez autora estetyki naukowej, która miałaby zastąpić pojęcie wartości — pojęciem przyjemności.

*

Skrótowy z konieczności charakter tego sprawozdania, obejmującego wyłącznie tematykę referatów, nie pozwala na zrelacjonowanie żywej i ciekawej dyskusji, o której rozmiarach świadczy cyfra 120 głosów dyskusyjnych. W dyskusji tej, podobnie jak w referatach, wyraziły się dwa główne kierunki w interpretacji utworu literackiego: 1) z punktu widzenia założeń fenomenologii i bliskiego jej „*new criticism*" oraz 2) interpretacja lingwistyczna, zarówno o charakterze synchronicznym, strukturalnym, jak i o tendencjach historycznych.

Ogromną korzyścią, jaką Konferencja niewątpliwie przyniosła, była szeroka wymiana doświadczeń metodologicznych, osiągnięć badawczych i teoretycznych uogólnień. Tej wzajemnej informacji, tak ważnej w dziedzinie młodej, operującej bardzo małą ilością tez ogólnie przyjętych, służyła także wystawa wydawnictw i informacja bibliograficzna.

Konferencja nie rozwiązuje oczywiście potrzeb naukowych w zakresie studiów nad poetyką, niemniej stanowi ważny wstępny etap do dalszej wspólnej dyskusji. Takie były końcowe wnioski z sierpniowego spotkania. Aby zapewnić kontynuację tej współpracy, wysunięto propozycję utworzenia stałego komitetu mającego za zadanie organizację następnych konferencji, a w przyszłości — utworzenie międzynarodowego stowarzyszenia badaczy zagadnień poetyki.

Referaty wygłoszone na Konferencji zostaną wydane drukiem w Polsce, każdy w jednym z czterech języków Konferencji (angielski, francuski, niemiecki, rosyjski). W skład komitetu redakcyjnego tomu referatów weszli: prof. prof. Mayenowa, Wyka i Żółkiewski oraz prof. prof. Davie (Anglia), Fónagy (Węgry), Jakobson (USA), Lichaczow (ZSRR) i Steinitz (NRD). Komitetowi temu powierzono również zorganizowanie najbliższej roboczej konferencji poetyki. Wstępem do niej mają być w sierpniu 1961 obrady dwóch małych grup: lingwistyki matematycznej i folkloru.

Zdzisława Kopczyńska i *Lucylla Pszczołowska*

---

[50] Henryk Markiewicz (Polska): *Wartości i oceny w badaniach literackich.*

[51] Abraham Moles (Francja): *Analiza struktury tekstu poetyckiego na różnych poziomach percepcji.*